

[K] **VERZAMELDE VERHALEN OF POËZIE IN
DUBBELTIJD? POËZIE EN BEELDENDEN KUNST
IN WATOU EN BRUGGE**

Nooit was Watou zo weemoedig als in de zomer van 2008. Het dat jaar gekozen thema van de poëziesomer klonk nochtans energiek: “De mobiliteit” — een woord dat vleugels krijgt, een dynamisch beeld.

Tijdens de voorbereidingen van het kunst- en poëziefestival stierf Hugo Claus, een van de dichters die in het kunstenaarsdorp meermalen werd gefêteerd. Daardoor kreeg de poëziemanifestatie, die er al sinds 1980 wordt georganiseerd, een heel andere kleur en toon. De stem van de overleden dichter weerklonk op alle zolders en in stallingen waar poëzie te lezen was en kunstwerken te zien waren — behalve in de dorpskerk. Op schermen zag je de dichter Claus achter het spreekgestoelte tijdens het voorlezen. Je hoorde zijn licht ironische stem: “De sporen/ van wat een gedicht was/ meestal een vergelijking/ en nu ligt er een lijk van woorden/ die ooit ontdooien.”

Elke editie van de poëziemanifestatie in Watou, die Gwij Mandelinck voor de laatste keer in die zomer van 2008 organiseerde, had een kleur. De ene keer het kopergeel van de fanfare, de andere keer het groen van de bosschages, en die allerlaatste keer het blauw van de melancholie. De expositie had ook

altijd een andere toon; soms opgewekt, dan weer timide, of zoals in 2008 — nu hij besloten had ermee te stoppen — weemoedig. Elke keer was er een ander tempo, een andere tred. Nu eens haastig, meestal gemoedelijk, en in 2008 — uit eerbied voor de overleden Hugo Claus — ingehouden, zelfs doodstil.

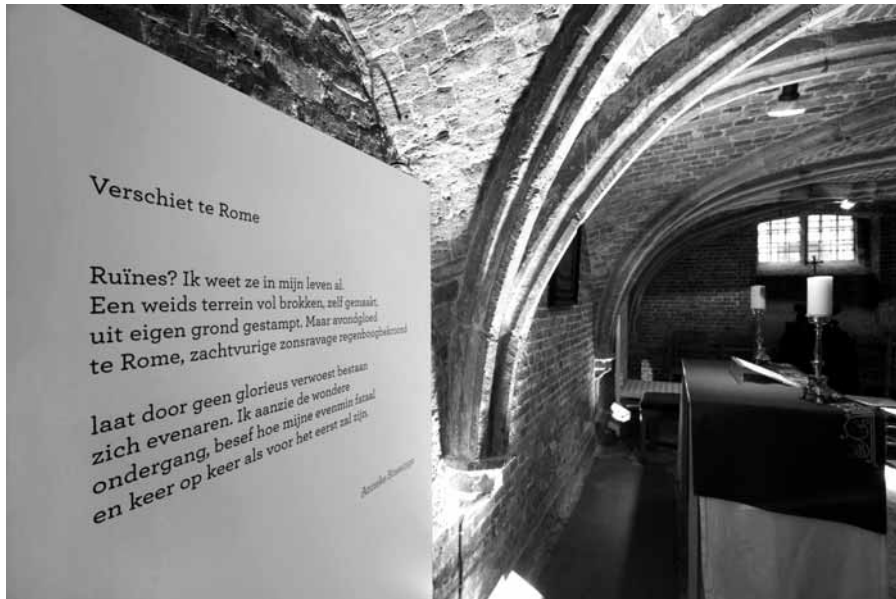
“Dat de verte nabijer dan ooit was”, luidde de titel van Mandelincks laatste poëziesomer, naar een versregel uit de bundel *Totaal witte kamer* van Gerrit Kouwenaar. Dat klonk haast profetisch. Er is geen stilstand. Of men nu voorwaarts of achterwaarts loopt, terugblijkt of vooruit kijkt, “je ontsnapt nooit aan de beweging” — dacht Mandelinck. De dichter, die het festivalconcept bedacht dat bijna dertig jaar standhield, ging weg uit Watou. Hij was teleurgesteld omdat er maar geen beslissing werd genomen over hogere subsidies, maar ook omdat het dorp vaak met veel achterdocht over hem sprak en soms zelfs wat vijandig stond tegenover de poëziesomers. Toen hij echter besloot ermee te stoppen om in Brugge een nieuw project op te starten, schoten de plaatselijke middenstand en de politici plots wakker. Ze hadden al die jaren de poëziesomer, dé trekpleister van het dorp, “vanzelfsprekend” gevonden, zegt Mandelinck, die door gebrek aan subsidies de oplopende tekorten uit eigen zak moest betalen. Daarom ging hij weg, maar wellicht ook omdat er sleet zat op de formule en hij in Brugge de kans zag en de mogelijkheid kreeg om iets nieuws te beginnen.

Mandelinck bedacht een nieuw project voor Brugge, dit keer geen poëziesomer maar een gloednieuw concept, tijdens de winter en de lente, voor “een stad die hongert naar poëzie”: het tweejaarlijkse festival *Poëzie in dubbeltijd*. In Watou werkte hij in een agrarische context, nu in een historische omgeving, “de geboortestad van twee grote dichters, Guido Gezelle en Hugo Claus”. Het gerenoveerde Guido Gezellemuseum vormt dit jaar het hart van een nieuwe kunst- en poëzieroute door het historische Sint-Annakwartier. Het nieuwe evenement is geen kopie van Watou. De rurale entourage vervalt in Brugge helemaal. Het zijn daar juist de historische locaties die de inspiratiebron vormen. Mandelinck wil met moderne gedichten het verleden een nieuw leven geven. In het museum en het poëzieparcours confronteert hij het dichtwerk van Gezelle met de poëzie van Paul van Ostaijen, Jan Hanlo, Hugo Claus en Lucebert.

Voor zijn eerste editie liet hij zich inspireren door een vers van Lucebert: “een kleine ritselende revolutie”. Mandelinck maakt een dwarsdoorsnee van anderhalve eeuw Nederlandstalige poëzie. In de negentiende eeuw verabsoluteerde Guido Gezelle de klank. Honderd jaar later veroorzaakten de vijftigers een tweede grondige schok. In het nieuwe Brugse poëzieproject zie je hoe nog dertig dichters beelden en klankassociaties opwekken.

De bezoekers krijgen enkele van Gezelles handgeschreven gedichten te zien, “gekooid” in vitrines, andere topgedichten worden gescand, zodat ze makkelijk te lezen zijn. Honderden verzen, tientallen poëtica’s, waaieren uit over de voor de route gekozen historische locaties in de “verloren hoek”, het Brugse Sint-Annakwartier. Om er maar enkele te noemen: Lucebert, Hanlo en Van Ostaijen in het Gezellemuseum, Esther Jansma met het gedicht *Archeologie* in het Museum voor Volkskunde, Roland Jooris en Leonard Nolens in de Jeruzalemkerk en Rutger Kopland in de Sint-Annakerk, Erwin Morier in de Potterie, en tot slot Hugo Claus en Stefan Hertmans in het Arentshuis. Architect Koen Van Syngel ontwierp, als een onderdak voor de gedichten, stoelengaanoderijen. De ruggen van de metalen en witgelakte stoelen zijn de dragers van de gevisualiseerde gedichten. Hij liet zich inspireren door het Japanse theehuis en het No-theater, ook plekken waar poëzie wordt gelezen. Je hoort de stem van acteur Dirk Roofthoof. Op plasma- of minischermen zie je zijn borstkas, zijn adamsappel, zijn wenkbrauwen ritmisch bewegen. Die beelden zijn als het ware verbindingsschakels tussen de verschillende locaties: je ziet telkens fragmenten van zijn lichaam tot het volledige lijf voor de bezoeker zichtbaar wordt.

Curator Dirk Snauwaert, directeur van het Brusselse kunstencentrum Wiels, selecteerde een aantal beeldende kunstenaars die — net als de dichters — gekozen zijn omdat ze in hun werk vorm geven aan “creolisering”, in de woorden van de Caribische dichter-filosoof Edouard Glissant “fenomenen en talen die in elkaar vergroeien en een tegenwicht vormen in een tijd van globalisering”. Snauwaert laat “ensembles” zien, een aantal werken als kleine exposities of kabinetjes, kunstwerken — of zeg maar: poëtica’s — van onder anderen Robert Devriendt, Henri Jacobs, Anne-Mie van Kerckhoven en Koo Jeong-A.

Poëzie in dubbeltijd in Brugge: het gedicht *Verschiet* van Anneke Brassinga in de Jeruzalemkerk, Foto Jan Termont.

Het gaat in een kleine ritselende revolutie vooral om een exploratie van de invloed die de ene dichter of kunstenaar op de andere uitoefent. Het is zintuiglijk poken met de magie van diverse kunstdisciplines, en dat was eigenlijk — zij het nu op een heel andere en historische plek — ook het uitgangspunt van de vroegere poëziezomers in Watou.

Mandelinck vertrok uit het dorp, maar het festival van Watou gaat nog door. Wat Watou in de zomer van 2010 brengt, weten we nog niet. Er moet nog veel aan de nieuwe formule van het “kunstenfestival” worden gesleuteld. Tot ergernis van de gedreven initiatiefnemer kregen de nieuwe organisatoren al meteen van de stad Poperinge en van de provincie een forse subsidie. De editie van 2009 was vis noch vlees: er hingen in 2009 in Watou geen fraaie borden met gedichten, je hoorde geen stemmen vanuit een portiek of een duistere hoek in een bouwval, geen dichterlijk geroezemoes vanonder de pannen van een schuur. De poëziezomers dreigden, na het vertrek van de bevoegen oprichter, te verwateren. Er werd een nieuw concept bedacht: het is voortaan een jaarlijks terugkerend, nieuw en

hybride “algemeen kunstenfestival”. Het geld ligt voor de komende drie jaar op tafel.

Het resultaat van de eerste editie was bedroevend. In de kelder van de brouwerij van het bekende Hommelbier hingen tegen het zwarte plafond tientallen ballonnen. Bezoekers konden een ballon naar zich toetrekken, het gedicht dat erop stond lezen en hem daarna weer loslaten. “Het publiek wordt bij het kunstgebeuren betrokken”, las je in de catalogus van de “tentoonstelling”: je kon bij de receptie zo’n ballon kopen, ter plekke met helium laten vullen en hem vervolgens “als een poëtisch, amoureuus of kritisch bericht” oplaten. Dat schijnt, stond in het boek, heel inspirerend te zijn. De titel van het evenement luidde: *Tussen Taal en Beeld — VERZAMELDE VERHALEN #01*, een vrij loze omschrijving, want waar ging het nu eigenlijk over in Watou? Het was een *bric à brac* van verschillende door het curatorenteam aangereikte ideeën: een beetje poëzie, een streepje film, een performance, een expositie over jonge Amerikaanse kunst (interessant, maar het waarom was geheel onduidelijk) en een visionair architectenplan

voor het idyllische dorp. De poëziezomers schenen verleden tijd, er was een nieuw initiatief en vooral de plaatselijke middenstand was blij met het aanrukkende bezoek. Trouwe bezoekers van de jaarlijkse manifestatie, voor een groot deel ook uit Nederland, waren al aan een en ander gewend, ze kenden behalve gevleugelde ook gebottelde gedichten. Ze gingen in het dorp op zoek naar poëzie en nog eens poëzie, maar dit keer zochten ze nogal tevergeefs, want de organisatie van het nieuwe “kunstenfestival” was afgestapt van de oude formule. Vroeger, al bijna dertig jaar, kreeg je in schuren en stallingen, in alkoven en op zolders, zelfs in de kerk en op het kerkhof, een soort “huwelijk” te zien tussen poëzie en beeldende kunst. Soms was er een overkoepelend thema, dikwijls werd een kunstenaar — Roger Raveel, Panamarenko of Jan Fabre — uitgenodigd als centrale gast om er nieuw werk te maken *in situ*. In 2009 koos een team van curatoren voor een potpourri van nieuwe proposities: zó, of wellicht nog anders, kan het zomerse festival dorp “worden”. Er was geen samenhang, het was een allegaartje. Nu, het was ook een lastig karwei. Hoe kon je zo’n tentoonstelling van poëzie en beeldende kunst maken, waarvan weliswaar een blauwdruk bestond, maar die je

omwille van auteursrechtelijke bescherming niet kon gebruiken? Je kon in drie maanden tijd, zo kort na de oprichting van de nieuwe organisatie, geen krachtig concept bedenken. Er was kennelijk nog geen duidelijk zicht op wat het kan worden. Het nieuwe logo van de manifestatie, de liggende en richtinggevende W van Watou, gevormd door de twee gekantelde en gestapelde V’s van Verzamelde Werken, oogt misschien veelbelovend, maar het curatorencollege in Watou weet maar al te goed dat het nog veel harder en kritischer over het nieuwe concept zal moeten nadenken. Maar wellicht komt dat, net als met *Poëzie in dubbeltijd* in Brugge, op den duur helemaal goed.

PAUL DEPONDY

Poëzie in dubbeltijd, “een kleine ritselende revolutie” is tot en met 23 mei 2010 te bezoeken in de Brugse binnenstad. Voor meer informatie, zie www.poezieindubbeltijd.be.

Watou 2009 – Tussen Taal en Beeld — VERZAMELDE VERHALEN #01 liep van 4 juli tot en met 6 september 2009. Over *Watou 2010* was bij het ter perse gaan nog geen nieuws bekend.

Watou 2009, copyright Sus Bruyns.